Comentarii privind unele manuale de limbă română editate în străinătate

Mariana FLAIŞER

Studii şi cercetări privind predarea limbii române ca limbă străină, precum şi manuale de limba română pentru străini încep să apară în lingvistica românească din deceniul al VII-lea al secolului al XX-lea. Preocupările lingviştilor români pentru aspectele particulare ale limbii române ca limbă străină se intensifică, în mod firesc, în momentul în care interesul străinilor pentru învățarea limbii române începe să crească. Desigur, factorii extralingvistici au fost aceia care au condiționat, aproape întotdeauna, orientarea unor grupuri, mai mari sau mai mici, de vorbitori străini spre limba română.

Astfel, refugiații politic, tinerii străini interesați de studii la diferite universități româneşti, lingviştii străini veniți ca lectori la facultățile de litere din România, oameni de afaceri, diplomați etc. au studiat şi studiază limba română, fie la diferite cursuri pregătitoare, fie în particular cu profesori de limbă română, sau sunt autodidacți, învățând „limba română fără profesor".

Manualele, dicționarele şi alte materiale destinate străinilor care vor să învețe româneşte sunt din ce în ce mai numeroase.

Pe lângă aceste materiale didactice există cercetări ştiințifice care teoretizează metodele predării limbii române ca limbă străină, punând în evidență dificultățile asimilării unor elemente de fonetică, morfologie sau sintaxă, dificultăți care apar ca urmare a trăsăturilor specifice limbii noastre comparativ cu alte limbi neolatine sau din alte familii.

Până în momentul de față, numărul lucrărilor ştiințifice consacrate domeniului limbii române ca limbă străină a crescut considerabil, printre autori aflându-se nume de prestigiu ale lingvisticii româneşti: Matilda Caragiu Marioțeanu, Mioara Avram, Marius Sala, Valeria Guțu Romalo, Boris Cazacu, Manuela Saramandu ş.a.

Față de materialele din acest domeniu existente în România, preocupările pentru limba română ca limbă străină datează în exterior din secolul al XX-lea. Notații sporadice ale străinilor privind limba română se întâlnesc şi anterior secolului al XX-lea, dar acestea nu depăşesc nivelul unor simple consemnări privind originea limbii române şi similitudinile cu alte limbi romanice.

Printre primii autori străini de manuale, gramatici şi dicționare de limbă română amintim pe Alf Lombard, Michael Metzeltin, Christian Schmitt, Arthur Beyer, Klaus Bochmann, Alain Guillermou[1].

[1] Alf Lombard, *Rumansk Gramatik*, Lund, CWK, Gleerup Bokförlag, 1973 şi *La Langue Roumaine*, *Une présentation*, Paris, Edition C. Klincksieck, 1974; Michael Metzeltin, Chistian Schmitt, *Rümanisch / Le roumain*, in *Lexikon der romanistischen linguistik*, Band, volume II, 2 Tübingen, Max Neimeyer Verlag, 1995; Arthur Beyer, Klaus Bochmann, Siegfried Bronsert, *Gramatik der rumänischen Sprache der Gegenwart*, Leipzig, VEB Verlag Enzyklopädie 1987; Win Van Eeden, *Gramatica Van het Roemeens*,

BDD-V2578 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:06:56 UTC)

Unele manuale de limba română sau lucrări care descriu particularităţile limbii române sunt scrise de români în colaborare cu cercetători străini[2].

Un alt aspect interesant atât prin preocupări, cât mai ales prin consecinţe, îl constituie capitolul lucrărilor de limba română (în particular, al manualelor de limba română) editate de străini din diferite ţări ale lumii.

Printre manualele care ne-au parvenit şi de care ne vom ocupa în lucrarea de faţă se află materiale editate destul de recent în Albania, Franţa, Grecia[3].

Între aceste lucrări un loc distinct revine cărţilor profesorului român Valeriu Rusu de la Universitatea din Provence, Aix en Provence. Prof. V. Rusu, în cadrul Departamentului de limbă română — structură universitară unică în universităţile Europei (graţie meritelor şi eforturilor profesorului în cauză), a publicat două manuale: *Le roumain*, *langue*, *litterature*, *civilisation*, Ophrys, 1992 şi *Le roumain*, *mots et images*, Ophrys, 1994[4].

În general, manualele de limba română menţionate sunt destinate, cu precădere, studenţilor care vor să studieze la universităţile româneşti sau studenţilor străini interesaţi de limba şi cultura română, cum sunt, de pildă, studenţii francezi ai profesorilor V. Rusu şi J. Bouët.

Majoritatea manualelor analizate sunt structurate, pe de o parte, pe o prezentare schematizată a problemelor de fonetică şi de morfologie, inserându-se minime teoretizări în limbile greacă, franceză, albaneză. Schemele, tabelele, teoretizările gramaticale sunt însoţite de exerciţii, uneori grupate în culegeri şi caiete de exerciţii[5], care au rol bine definit în procesul asimilării şi fixării informaţiilor privitoare la structura gramaticală a limbii române. În general, aceste capitole ale manualelor de limbă română din străinătate sunt redactate cu o grijă deosebită pentru redarea fidelă şi corectă a tuturor aspectelor foneticii şi morfologiei limbii române. În unele manuale (vezi, de pildă, lucrarea lui Apostolas Patelakis din Salonic) sunt întocmite scheme, sunt notate excepţiile, sunt alcătuite tabele cu sufixe substantivale, adjectivale, verbale, adverbiale

---

Amsterdam, Grammar Publication, vol. I, 1994, vol. III, 1997, vol. V, 1998; Alain Guillermou, *Manuel de langue roumaine*, Paris, Librarie C. Klincksiek, 1953, etc.

[2] Printre lucrările scrise de români în colaborare cu autori străini menţionăm: Alf Lombard, Constantin Gâdei, *Dictionnaire morfologique de la langue roumaine*, Lund CWK, Gleerup, Bucureşti, Ed. Academiei, 1989; Denis Deletant and S. Alexandrescu, *Romanian, A Complete Course for Beginners*, Sondan Sydney, Toronto, 1992; J.P. Zajučkovkij, T. Nicolescu, T.A. Repina, *Rumynskij jazyk*, ed. a II-a, Sankt Petersburg, Izdatejstvo Sankt Peter burgkogo Universiteta, 1996; Angela Tarantino, Laurenţia Dascălu Jinga, *La lingua rumena*, *Morfologia ed exercizi*, Bucureşti, Ed. Fundaţiei Culturale române, 1996; Gheorghe Doca, Alvaro Rochetti, *Comprendre et practiquer le roumain*, Bucureşti, Ed. Academiei, Paris, CIRER, 1992 etc.

[3] *Rumainshtja Pa mesues* („Româna fără profesor") EBB, Enti Botues Berat, 1995; *Cours practique de la langue Roumaine*, *Niveau 2* (texte dialogate şi exerciţii), Fascicule 2, de J. Bouët, Université Paul Valery, Montpellier, 2000 şi *Documents de Civilisation*, Fascicule I, Edition 2002, Montpellier; Patelakis Apostolas, *Gramatica limbii române*, Universitatea Macedonia, Salonic, 2000 şi *Texte suplimentare pentru însuşirea limbii române* (*nivel începători - intermediar*), Facultatea de studii Balcanice, Ediţia a II-a, Salonic, 2002; Iirini Papastergiou, ΤραμμαΤikΗ Ronμα Nikнε ΓλΩεεαε, Athena, 1995, şi *Mic dicţionar de terminologie medicală* de N.K. Papastergiou şi I.N. Papastergiou etc. Suntem convinşi că pe lângă aceste lucrări pe care unii autori au avut bunăvoinţa de a ni le trimite şi cărora le mulţumim cu această ocazie, încă o dată, se află şi altele, la diferite şcoli şi universităţi din lume. Prin urmare, lista manualelor de limbă română din străinătate rămâne deschisă.

[4] Acest al doilea manual este redactat de prof. V. Rusu în colaborare cu Romanița Mattei Rusu.

[5] N. Papastergiou, I. Papastergiou, *Limba română*, Caiet de exerciţii, Atena.

BDD-V2578 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:06:56 UTC)

etc.[6], remarcându-se o atenție permanentă pentru însuşirea corectă a limbii române de către cursanți.

Uneori, între exercițiile gramaticale apar şi formulări bizare care izvorăsc fie din necunoaşterea sensurilor unor sinonime româneşti, fie din traduceri şi calcuri după modelul limbii franceze ca în exemplele următoare: „eu am doi frați castanii", „care este compoziția familiei lui Vasile?"[7].

Pe de altă parte, în manualele cercetate un capitol consistent îl reprezintă familiarizarea cursanților cu limbajul uzual, tematicile fiind cele frecvent întâlnite în cursurile de limbi străine (urmând metoda situațional-națională): *la facultate*, *la un cămin studențesc*, *la poştă*, *programul zilnic*, *la cumpărături* etc.

Limba română din aceste texte este, în general, limba română literară, fără regionalisme, fără abuz de neologisme şi, mai ales, fără imixtiuni din limbile intermediare sau din limbile materne ale receptorilor aşa cum se observă, uneori, în presa de limba română din străinătate[8]. Accidental, ca urmare a faptului că în limbajul colocvial românii folosesc franțuzisme sau, mai nou, englezisme, apar, în manualele analizate, termeni sau expresii de acest tip, pe care autorii le înregistrează între formulele de salut româneşti: *Bai*, *Bai*, *Orvoar*, *Bonjour*[9] etc.

Textele destinate studenților care vor să afle informații despre cultura românilor, despre civilizația românească sunt, uneori, selectate de autori după criterii subiective. Chiar dacă autorul este animat de dorința de a oferi studenților „une image assez complète et objective de specificités de la civilisation roumaine" (J. Bouët, *Présentation*), totuşi, felul în care sunt selectate unele texte, ponderea care se acordă unor teorii, accentuarea permanentă a influenței slavone în limba şi cultura românească pot crea imagini care nu concordă cu adevărul istoric. De altfel, autorul, J. Bouët în *Documents de civilisation*, preluând texte din Lucian Boia, Gh. Doca, Vlad Georgescu, preocupat de a extrage date corecte, reale, referitoare la istoria românilor, mărturiseşte: „en deuxième lieu, les prémunir contre une historiographie officielle qui a quarante années durant montré la realité historique – déja fort problematique en soi en tant qu'objet de science – à travers un miroir déformant"[10].

[6] A. Patelakis, *op. cit.*, p. 81-82.

[7] J. Bouët, *op. cit.* Fascicule 2, p. 4.

[8] Referitor la presa în limba română din străinătate, temă care prin multitudinea ziarelor şi revistelor în limba română apărute în multe țări ale lumii (Ungaria, Iugoslavia, Italia, Israel etc.) ar putea constitui subiectul unei lucrări de sine stătătoare, vrem să precizăm următoarele: în primul rând, informațiile din toate aceste reviste sunt un model de interculturalitate. În al doilea rând, din punctul de vedere al limbii române în care sunt scrise aceste reviste sau ziare apărute în Israel trebuie spus că, deşi sunt redactate în limba română literară, nu de puține ori apar cuvinte în ebraică, fapt ce conferă „o culoare locală" articolelor din reviste ca „Tribuna Kraioth" „Orient Expres" sau „Ultima Oră": „Festivalul muzicii *alialei* noastre (*aliaua* – comunitatea n.n.)" (Tribuna Kraioth, an, 2, nr. 15, 2005, p. 1). La rubrica de anunțuri publicitare, notații de acest fel sunt şi mai numeroase „Vrei să semnezi un contract cu *cablanul* sau *hevraua* lui, adu-ți avocatul" (*Orient Expres*, an 10, 482, p. 48); cu privire la existența presei în limba română din străinătate, la rolul comunicării prin Internet, la unele centre de studii româneşti din străinătate vezi şi articolul Mirelei Zelca, *Păstrarea identității naționale – Comunicarea prin internet*, în volumul, *Limba şi literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc şi în diaspora*, Editura Trinitas, 2003, p. 283.

[9] A. Patelakis, *op.cit.*, p. 1.

[10] J. Bouët, *op.cit.*, *Presentation.*

BDD-V2578 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:06:56 UTC)

Cu toate nepotrivirile şi neajunsurile care derivă din încadrarea limbii române, limbă neolatină, între limbile balcanice[11], sau la departamentul de limbi slave[12], faptul că se acordă atenţie limbii noastre din ce în ce mai mult şi că un număr tot mai mare de străini vorbesc româneşte este un lucru îmbucurător. În presa românească şi din străinătate sunt consemnate succesele înregistrate de profesori străini de limbă română. De exemplu, despre Şcoala de limba română din Atena a profesorilor Nicos şi Iirini Papastergiou s-au scris numai cuvinte de laudă. Din informaţiile furnizate de cei doi profesori, în Grecia, după unele statistici neoficiale, există 11.000-13.000 de vorbitori de română în rândul intelectualilor greci (medici, arhitecţi, agronomi, profesori de sport, economişti) care au studiat în România, intelectuali buni cunoscători ai României, ai culturii şi limbii române, fără exagerare prieteni ai românilor şi care au un rol important în prezentarea imaginii reale a României în lume"[13].

De altfel, într-o lucrare de sinteză, *Faceţi cunoştinţă cu limba română*[14], autorii, Mioara Avram şi Marius Sala, apreciază că limba română se studiază în aproape „*34 de ţări* din statele Europei, în SUA şi Canada, în unele ţări din America Latină şi din Asia şi în aproape 80 de Universităţi". Dacă adăugăm la această informaţie şi faptul că numărul vorbitorilor de limbă română din ţară, din Republica Moldova, din afara statelor româneşti, este de 29 de milioane, trebuie să concluzionăm că limba română este „o limbă europeană de pondere medie" dar care îşi extinde aria de răspândire, vorbitori de limbă română întâlnindu-se în cele mai îndepărtate ţări ale lumii.

Comments Regarding Certain Romanian Textbooks Published Abroad

Studies focusing on the teaching of Romanian as a foreign language or on the status of Romanian textbooks used by international students have been recorded in the bibliography of the Romanian language since 1961. Until the end of the 20th century, the number of volumes illustrating this "genre" increased tremendously and names of prestigious specialists in Romanian linguistics are included among the authors of these texts. Abroad, the teaching of Romanian is organized by the academic staff active in the Romanian chairs functioning in various universities. In some countries, such as Greece, Israel and Albania, Romanian is taught in private schools. Even if the textbooks used in these schools express the personality of their authors, they clearly display characteristics indicating that they are based on Romanian models. More than that, these volumes are not only useful and genuine didactic documents, they are also precious means to spread the Romanian language and culture throughout the world.

[11] La Salonic, limba română se studiază la Facultatea de limbi balcanice (vezi manualul lui A. Patelakis).
[12] În Anglia, Denis Deletant predă româna la School of Slavonic and East European Studies.
[13] Vezi articolul *Contacte elene* în revista „Phoenix" nr. 99-100, 1992.
[14] Mioara Avram, Marius Sala, *Faceţi cunoştinţă cu limba română*, Cluj, Editura Echinox, 2001, p. 27, 14.

BDD-V2578 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 19:06:56 UTC)